

Leif Gellberg

Den förste världsmästaren med tre lyckade karriärer

Jag steg in i Leif Gellbergs trädgård i Utvälinge, en liten by i nordvästra Skåne, fem kilometer söder om Ängelholm. Orten ligger precis där Kullahalvön blir just en halvö. Skälderviken finns några meter från hans idylliska hus och trädgård. En fastighet som är belägen precis vid kanten av en damm, stor nog att fiska gädda och annat ätbart från. Sommaren 2018 var som allra varmast och på sitt bästa humör och vi satte oss ner och tog en fika.

Leif Gellberg tillhör en generation simmare som fick sitt genombrott strax efter krigsslutet, då svensk idrott stod på toppen i jämförelse med den krigshärjade omvärlden.

Men vi backar det gellbergska bandet till uppväxten i Helsingborg. Leif var enda barnet i en familj

FAKTA

Leif Mauritz Gellberg

Född: 21 april 1932 i Helsingborg

Bor: Utvälinge, Helsingborgs kommun

Meriter: Inofficiell världsmästare i Öppet vattensimning 1958, SM-finalist i bassängsimning, framgångsrik Mastersimmare.

där pappan Mauritz sysslade med biljard. Han förestod biljardsalonger och mamman var hemmafru. När Leif var elva år dog plötsligt mamman, och pappan med sina biljardsalonger, stod där ensam med ett barn. Mauritz Gellberg var dessutom genom sitt arbete efterfrågad på andra ställen i landet och bara något år senare drog huvudstaden så starkt att han flyttade till Stockholm. Året var 1945 och ett beredskapstrött Sverige vädrade morgonluft och just aktiviteterna runt biljardborden blev synnerligen intensiva. Men flytten till Stockholm lämnade kvar den då blott 13-åriga Leif i hemstaden. Han var inte den ende i världen att bli lämnad ensam efter krigsslutet, men att bli det på grund av att pappan flyttade iväg, känns som en utopi i 2000-talets Sverige.

Leif fortsatte i skolan till och med åttonde klass och bodde i en egen lägenhet. Han kombinerade skolarbetet med ett jobb som assistent till en mjölkutkörare på Stattena mejeri. Många grannar i huset tog hand om *”den ensamme lille grabben”*. Här formade tiden och livet en person, som tvärt emot vad man kan tro, är superpositiv till livet och inte ser några hinder runt sig. Detta är ett intryck

Sommaren 2018 berättas det simmningen i hemmet i skånska Utvälinge. Foto: Bo Hultén

man får av Leif vid vårt möte. Han är ett krutpaket på två ben med massor av positiv laddning.

Gustav Adolf-skolan på söder i Helsingborg var det som gällde på dagtid. När Leif var 13 år, kom han för första gången i kontakt med simidrott. Det var via de på 1940- och 50-talen så populära skol-

simningarna, som avgjordes i massor av städer över hela landet. Stig Borgstrand var den som hade ansvaret i Helsingborg och det var också han som ledde Leif in på simbanan.

Helsingborg hade vid den tiden ett relativt nybyggt badhus/simhall på Södergatan. Den klassis-

ka byggnaden, med sin strävbåge, kom till 1941 och det var där som Helsingborgs Dagblad arrangerade tävlingarna.

Simklubbarna, i det här fallet Helsingborgs Simsällskap (bildat 1907), sökte efter talanger under skolsimningarna. Den då 13-årige Leif som var på väg att sluta skolan hamnade i simningen.

Hans liv som simmare startade någonstans just där och den är något som han aldrig har skiljts ifrån. Fortfarande är han aktiv men mer om det senare i denna artikel.

Få simhallar i Skåne

Andra som fastnade i skolsimningens nät samtidigt med Leif var Gunvor Nilsson (HS första svenska mästarinna), Lars Brunkman, Tor Friberg och Olle Synnergren. Liknande berättelser om rekrytering av simmare kan man hitta i nästan alla andra städer som hade simhallar vid den här tiden.

Simhallar strax efter krigsslutet var det för övrigt inte så gott om i Skåne. Lund var först och fick sin 1937, Trelleborgs Badhus kom till 1939. Detta när vi talar om simhallar på minimum 25 meter. Äldre och mindre simhallar fanns det ett antal i distriktet. Provinshuvudstaden Malmö fick inte sin bassäng med riktiga mått förrän 1956. Då hade man haft simhallsfrågan på dagordningen sedan 1920-talet.

Hausse i Helsingborg

Åren efter kriget var det hausse när det gäller simning i Helsingborg. Inspiratörer som Arne Borg, 1928 års olympiske mästare, var en återkommande besökare i staden. Arne Borg var mer eller mindre en handelsresande i simning under många år, samtidigt som han var tobakshandlare i Stockholm. Borgs aldrig sinande svada inspirerade långt in på 1950-talet simmare runt hela landet. Hans historier gjorde intryck och avtryck, inte minst på den unge Leif Gellberg. Simningen tog massor med tid för Leif. Under vinterhalvåret träning i Simhallsbadet och under sommaren var det träningsläger och simning utomhus.

Om minnesvärda träningsläger kan han berätta

Simbassängen i Forsakar, Degeberga är numera uppgjuten, 50 meter lång och enligt gängse normer. Då på 50-talet, handgrävd med träkanter, 25 meter och inte speciellt djup men ändå flockades danska och svenska landslagssimmare här för träning och som på bilden klara för tävling.

bland annat i den handgrävda 25- metersbassängen i Forsakar i Degeberga under ledning av den legendariske tränaren Kalle "Badis" Andersson från Boråsklubben IF Elfsborg.

Stora omvälvningar

Det blev också en del träningsläger på Bosön på Lidingö. På idrottsfolkhögskolan höll Erik "Loppan" Adlerz till. Han var olympisk guldmedaljör i Stockholm 1912 och svensk rikstränare i simning 1932 till och med 1957. I Bosöbassängen hade han varje sommar sina simseanser.

Oftast var det Skånesimmare som tillsammans åkte på de här lägren. Håkan Westesson från Simklubben Poseidon (Lund) och den välbekante Malmörektorn Rolf Dahl från Limhamns Simsällskap var några av Leifs närmaste vänner men också konkurrenter.

Under den här perioden var det också stora omvälvningar när det gällde simteknikerna och reglerna. 1953 skiljdes fjärilsimmet från bröstsimmet och från en dag till en annan kunde man bli toppsimmare bara man orkade det ansträngande nya simsättet. Leif gjorde ett antal SM-fi-

naler i fjärilsim och var en av dem som vann på regeländringen. Fjärilsim blev hans favorit-simsätt. Långdistans och kakelräknande på till exempel 1 500m fritt var inget för honom. Andra tider skulle komma!

Sundssimningen 1955

I samband med Hälsingborgsutställningen sommaren 1955, den klassiska H55 som inrymde design och arkitektur, arrangerades också Sundssimningen.

Mer som en attraktion vid sidan om utställningen. De bästa långdistansherrarna i världen hade bjudits in till tävlingen, nämligen två egyptier. Hälsingborgsledaren Gert Stigborg letade med ljus och lykta efter fler, helst svenskar, som kunde vara med och utmana. Leif fick frågan men svarade blank nej.

Leif går i mål som segrare på Sundssimningen 1955.

”Kajka runt på 1 500 meter i bassäng är för långt för mig och simma över Öresund, nej” - eller ”icke”, som Sten Broman skulle sagt.

Till sist ve knade han dock och Stigborg fick sitt ja. Under 1930-talet hade Sundssimningen varit en språngbräda för Sally Bauer, den främsta distanssimmerskan i världen. Nu fick Leif Gellberg samma chans. Det blev en start för Leif och resten är historia som man brukar säga. Det slutade i nytt rekord. Hans taktiska manövrar lyckades också få i land honom vid Kallbadhuset i Helsingborg. Segern och rekordet i Sundssimningen öppnade därmed dörarna för de stora loppen.

Nilensimningen 1955

Nästa anhalt blev ett stort lopp i Egypten. Börje Lantz, fotbollsmanagern, var den som förmedlade kontakten och det finns anledning att tro att han

Fakta Open Water och Maratonsimning

Simning i Öppet vatten eller som det kallas Open water-simning är sedan år 2000 en olympisk gren och då på distansen 10 kilometer.

FINA, det internationella simförbundet, har haft Open water på sitt mästerskapsprogram sedan 1992 och med distanserna 5, 10 och 25 km. Men simning ute i havet har funnits under många år. Den första simningen över den engelska kanalen genomfördes redan 1875. Denna och många andra simningar har varit solosimningar, där man tävlat mot klockan eller mot att uppnå en prestation.

Det finns massor med stora äventyr som väntar den som är intresserad av att simma i havet, Oceans Seven är ett av dem. Där erbjuds solosimningar på sju olika ställen.

När det gäller simningar av tävlingskaraktär, där man tävlar mot varann är det en disciplin som växer så det knakar. Bara i Sverige finns det numera mer än sextio olika arrangemang under sommarhalvåret, som kan sorteras in under denna kategori. Av dessa är Vansbrosimningen den största. Vansbrosimningen är en del av En svensk klassiker tillsammans med Vasaloppet, Vättern runt och Lidingöloppet.

Följebåtar, langning och säkerhet är viktigt runt långdistanssimningarna. Här en solig och lugn dag mellan Capri och Neapel.

tjänade några korvören på denna insats. Väl på plats i Egypten visade det sig att tävlingen i Nilen inte var något som man skojade bort. Vattnet där på 1950-talet var kanske inte det allra renaste.

Men framför allt var det sträckan som var oklar. Den visade sig vara 52 kilometer. Man simmade 32 plus 20 kilometer under två dagar runt en stor ö i Nilen. Starten var vid kung Farouks slott och sedan var det bara att rusa på. Rusning blev det. Efter en timmes simning ledde Leif med 1 000 meter före tvåan. Väl i mål efter första dagen visade det sig att han hade kört slut på sig rejält. Dag två så fick han slänga in handduken. Han fick en rejäl näsbränna och läxa.

När han återupptog träningen på hemmaplan blev det andra bullar. Leif simmade med ylletröjor för belastningens skull, band fast sig med gummlangor för att få arbeta ännu hårdare i vattnet och tränade i kallt vatten för att anpassa sig för kylan. Allt för att göra sig oslagbar i öppet vatten.

Under 1950-talet så startade tidningen Il Mattino den så kallade Capri-Neapel-simningen. Från 1954

och ända fram till och med 1991 var denna tävling det inofficiella världsmästerskapet i Öppet vatten.

Tävlingarna var indelade i tre klasser, två för herrar, amatörer och professionella, samt en för damer. Under 1950-, 60- och 70-talen var det viktigt att skilja på proffs och amatörer. Leif Gellberg simmade alla sina lopp i amatörklassen. Han deltog i Capri-Neapeloppet 1957-58-59-61-62 och nådde under dessa år placeringarna: 3-1-2-2-2.

Under de här åren var det främst egyptiska simmare och sedan också argentinare som var bäst i proffsklassen. 1992 inleddes maratonsimningen, eller som det kom att kallas Open water-simningen, i de ordinarie VM-tävlingarna.

En av dem som fick Leif att komma till Neapel var den tidigare välbekante långdistanssimmarer Lars Bertil Wårle. Med hans hjälp, men också av den svenske fotbollsspelaren i AC Napoli, Hasse Jeppson, kunde logi och annat ordnas.

Segeåret 1958 minns Leif som riktigt speciellt. Det blåste rejält under loppet och den 35 kilometer långa sträckan var gropigare än någonsin. Vågor-

na var så höga att följbåten stundtals försvann ur synhåll. Det var tre, fyra meter höga vågor under loppet. Drygt elva dramatiska timmar tog det att ta sig i mål. Hans egen följbåt försvann. På slutet fick han kontakt med en egyptisk följbåt.

Han lotsades in till målet, som var beläget inne i Neapels hamn. Väl inne i hamnområdet och med ett lugnare vatten kunde han sedan avgöra amatörklassen till sin fördel. Tusentals åskådare skockades på kanterna av hamnbassängen. I spurten de sista kilometerna hade han ständigt vulkanen Vesuvius i blickpunkten, eftersom han hela tiden andades till höger.

Dyrbara resor

Dessa italienska äventyr kostade i tid cirka fjorton dagar per gång med resa och förberedelser. Boende i familjer var det vanliga på den tiden och det mesta av kostnaderna fick han själv stå för. Helsingborgs Simsällskap deltog med en liten del av kostnaderna.

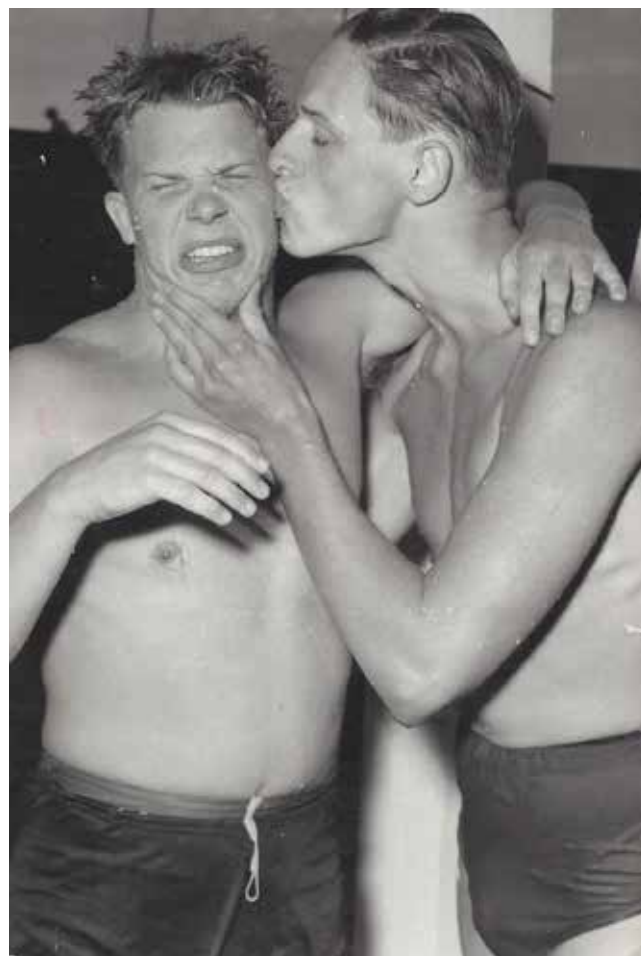
Värsta incidenten under dessa fem lopp var 1961, när han rammade en jättemanet och fick tentaklerna över ena axeln och hela ryggen. Sårerna på axeln tog uppemot ett år att läka. En skräckupplevelse som hette duga. Loppet 1962 blev hans sista i VM-sammanhang. Då var han 30 år.

Efter hemkomsten 1962 var han sjuk och eländig. Under loppet hade han inte kunnat göra sig själv rättvisa. Leif hade lungproblem, som aldrig gav med sig. Till slut var det dags att inte bara gå till läkare utan det blev även en tur till Malmö Allmänna Sjukhus. Det slutade med en operation, som utfördes av simmaren i Malmö Simsällskap, Jan Olof Larsson (svensk mästare i lagkapp 1959). JIO plockade ut det främmande föremål, som kommit in i Leifs lunga och det visade sig vara en bit kork från en simdyna ...

Spelade Tarzan

Detta innebar slutet på del två av Leif Gellbergs simkarriär.

Kommentarerna haglade naturligtvis efteråt, om materialdopning och annat. Om denne JIO Larsson

Leif Gellberg får en blöt puss av främste konkurrenten och vännen Håkan Westesson från SK Poseidon, Lund.

kan berättas att han deltog som stand-in för Tarzan under simscenerna i djungelfilmerna ett antal gånger. Tarzan gestaltades, eller snarare spelades, den gången i slutet av 1950-talet av Gordon Scott. Den mest berömde Tarzan, Johnny Weissmuller, hade hängt upp Tarzanbrallorna på kroken redan 1948.

Från den där operationen den 26 oktober 1962 tog han inte ett simtag igen förrän 24 år senare. Dagarna efter ingreppet hade han tappat rejält i vikt och kom ut från sjukhuset vägandes 48 kilo. Inte mycket för en vältränad simmare. Men snart nog

Simhallsbadet på Södergatan är fortfarande i drift och ses här med sin klassiska siluett. Foto: Peter Trägårdh

upptogs träningen igen, men den här gången var det med betoning på judo och karate. Klorlukten höll han borta länge, mycket länge.

I mitten på 1980-talet hade Mastersimningen tagit fart i Sverige. Det är tävlingar för veteraner. Man tävlar i åldersklasser om fem år och yngsta simmaren får vara 25 år. Sedan tävlar man i klasserna 25–29 år, 30–34 år och uppåt. Numera finns till och med åldersklasser på EM och VM i plus 100 år. De första nationella Mastersmästerskapen, och de första internationella, arrangerades när vi passerade 1985.

Detta kickade igång Leif att ta tag i simningen i en tredje runda. Helsingborgs Simsällskap, hans

moderklubb, blev det till en början, Sedan lockades han över till klubben som ligger närmast hans bostad, Ängelholms Simsällskap.

I början på 2000-talet är han tillbaka i HS, när man valt att bygga upp sin Mastersverksamhet.

Nu är det bassängträning två gånger i veckan, minst. Under sommarhalvåret lockar simning ute i Skälderviken. Ner till havet har han bara tre skånska stenkast. Träningen innebär att han startar i Utvälinge och simmar till den strand i Ängelholm, som kallas Sibirien. Alltid utmed stranden.

– Man skall inte utmana ödet – simning längs strand är att föredra, säger Leif.

Under alla dessa år har det naturligtvis också funnits ett civilt jobb. Mjölkkutkörerassistenten från krigsslutet 1945 stegade upp på Gummifabriken som 15-åring och sökte jobb. Det fick han. Skomodellör blev titeln och hans konstnärliga ådra kom väl till pass. Detta är något som numera kan få bevis för i hemmet i Utvälinge. Tavlor, keramiska arbeten och annat som skapats ur Leifs händer, syns överallt i hemmet. Under många år gjorde han det så kallade Purjolökspriset. Det delades ut av ”Jonathan Blake Fun Club” en fanklubb till Povel Ramel, som belönade medarbetare runt Povel Ramel. Pristagare och ägare av detta pris är bland andra Alice Babs, Hasse Alfredsson och Brita Borg. Sista priset delades ut 2005 och resterande keramiska purjolökar finns numera på spridda ställen i Leifs hus.

Efter tiden på Gummifabriken blev det utbildning och jobb som grafiker. Helsingborgs Lito var under massor av år hans arbetsplats. Man arbetade till exempel med Elloskatalogerna. På företaget fanns Kaj Bornebusch, välkänd racingentusiast. Han ledde företaget och Leif var under många år uppskattad chef på reproavdelningen. Han fanns där ända fram tills pensioneringen 1997.

1976 flyttade han till sitt skånska paradiset i Utvälinge och har bott där sedan dess. De senaste sjutton åren tillsammans med sambon Gull Raaekrook. Gull som var konstnärinna hade egen ateljé i huset och den finns kvar. Gull däremot dog våren 2018, just på sin favoritplats framför staffliet.

När Leif och jag några månader efter detta tragiska träffades, berörs jag av hur han förvandlade tingens ordning till något positivt och varmt talade om sina fina sjutton år tillsammans med Gull istället för att gräva ner sig.

Dagen efter vårt möte hade han på programmet ett stort släktemöte i egna huset. Långaväga kusinen

Konstnärliga ådran märks i hemmet vid Skälderviken.
Foto Bo Hultén

Juanita från Brasilien och Leifs danska del av släkten var på intågande och så kommer det att fortsätta. Förhoppningsvis får vi se Leif kryssa fram bland sälarna i Skälderviken många år till. Nordiska mästerskapen för Mastersimmare är nästa mål. Denna gång blir det inte 200 meter fjärilsim. Den grenen lade han på hyllan för några år sedan efter ett VM i Riccione men 100 meter medley och 50 meter fjärilsim blir det säkert.